

УДК 338.43.02

Венгерська Н.С.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки
та економічного теорії
Запорізького національного університету

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У статті розглянуто європейський досвід розвитку сільських територій та проаналізовано концептуальні заходи підтримки розвитку сільських територій в Європейському Союзі. Обґрунтовано, що національна політика розвитку сільських територій повинна будуватися, спираючись на наукову базу та досвід країн Європи, але враховуючи національні особливості. На основі аналізу світового досвіду політики сільського розвитку сформовано перелік заходів для органів регіонального управління, необхідних для розвитку сільських територій в Україні.

Ключові слова: сільська територія, сільський розвиток, політика сільського розвитку, досвід, територія, європейська інтеграція.

Венгерская Н.С. НАПРАВЛЕНИЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО СЕЛЬСКОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ

В статье рассмотрен европейский опыт развития сельских территорий и проанализированы концептуальные меры поддержки развития сельских территорий в Европейском Союзе. Обосновано, что национальная политика развития сельских территорий должна строиться, опираясь на научную базу и опыт стран Европы, но учитывая национальные особенности. На основе анализа мирового опыта политики сельского развития сформирован перечень мероприятий для органов регионального управления, необходимых для развития сельских территорий в Украине.

Ключевые слова: сельская территория, сельское развитие, политика сельского развития, опыт, территория, европейская интеграция.

Vengerska N.S. THE DIRECTIONS IN MAINTENANCE OF REGIONAL RURAL DEVELOPMENT OF UKRAINE UNDER EUROPEAN INTEGRATION PROCESS

In the article European experience of rural areas development is considered. The conceptual model of support rural development in the European Union is analyzed. The national rural development policy must be built on a scientific basis and the experience of European countries is proved, but especially given the national characteristics. On the basis of the analysis international experience rural policy a list of measures for regional management needed to rural development in Ukraine are generated.

Keywords: rural area, rural development, rural development policy, experience, area, European integration.

Постановка проблеми. Євроінтеграційний вектор України потребує вдосконалення регіональної політики сільського розвитку. Без подолання негативних тенденцій у розвитку сільських територій, на яких проживає майже третина населення України, наша країна не зможе ефективно конкурувати з європейськими країнами. Низький рівень життя сільського населення загрожує відпливом найбільш активної та працездатної його частини до міст, активізує зовнішню трудову міграцію, що посилює занепад сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням сільського розвитку в системі євроінтеграційних пріоритетів України присвячено праці В. Борщевського, Х. Притули, В. Крупіна [1], М. Стегней [2]. Трансформаційні процеси української політики та європейський досвід реалізації політики сільського розвитку розкривають такі вчені, як О. Бородіна, Ю. Губеня, Т. Гоголь [3], Т. Гром'як, О. Павлов [4], І. Прокопа, В. Юрчишин та інші. Проте більшість науковців акцентують увагу на галузевому підході до політики сільського розвитку, в той час як в країнах Європи превалує комплексний підхід до розвитку сільських територій, який орієнтований, в першу чергу на сільського мешканця.

У вищезгаданих дослідженнях закладене вагоме методологічне та методичне підґрунтя для дослідження проблем забезпечення розвитку сільських територій. Незважаючи на важливість питання, Україна знаходиться на початковій стадії формування адекватної державної політики сільського розвитку, яка б визнавала першочерговим завданням створення умов для розвитку саме сільського

жителя, а не галузей агропромислового комплексу. Тому, базуючись на європейському досвіді, в Україні необхідно здійснювати кардинальні зміни підходів до формування і реалізації політики сільського розвитку.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування напрямів забезпечення регіонального сільського розвитку України в контексті євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економічній літературі на сьогодні не існує загальноприйнятого підходу до визначення та тлумачення терміну «сільський розвиток». Сільський розвиток розглядається як обґрунтований процес послідовних економічних, соціальних, політичних, культурних і природоохоронних змін, спрямованих на покращення якості життя населення, який повинен задовольняти потреби усього (не тільки сільського) населення та не створювати загроз для майбутніх поколінь. Нинішні умови в Україні, потребують дієвих механізмів створення сприятливих умов для комплексного сільського розвитку, високоефективного конкурентоспроможного як на внутрішньому, так і зовнішньому ринку аграрного сектору, розв'язання соціальних проблем села, гарантування продовольчої безпеки країни, збереження селянства як носія української ідентичності.

Державне регулювання виступає основним напрямом забезпечення розвитку українського села та засобом забезпечення рівноваги економіки України. Методи, форми й масштаби державного регулювання визначаються характером і гостротою економічних, соціальних, екологічних та інших проблем в конкретних умовах місця й часу.

Враховуючи наявність проблеми розвитку сільських територій на рівні держави за період незалежності України прийнято багато програм щодо розвитку села, зокрема «Національна програма відродження села на 1995-2005 роки» (1994 р.), «Загальнодержавна програма соціального розвитку села на період до 2011 року» (2004 р.), «Комплексна програма підтримки розвитку українського села на 2006-2010 роки» (2005 р.). Напрями сільського розвитку та їх механізми були визначені у пріоритетах діяльності Міністерства аграрної політики і продовольства України та Державній цільовій програмі розвитку українського села на період до 2015 року та в проекті Концепції Державної цільової програми сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року. Але ці концепції так і не стали реальністю, що не вирішило проблем розвитку сільських територій.

Для вважаємо, що доцільним з точки зору розробки напрямів забезпеченні розвитку сільських територій України важливим є вивчення зарубіжних навіків. Особливо корисним для економіки України, в контексті європейської інтеграції, повинен стати досвід країн Європейського Союзу.

Політика розвитку сільських територій у європейських країнах здійснюється в рамках Спільної аграрної політики (САП) ЄС [5]. САП ЄС поєднує елементи різних видів державної політики: регуляторно-ринкової, цінової, зовнішньоторговельної й структурної політики. Оскільки в аграрній економіці галузевий і територіальний фактори інтегровані в одне ціле, поступово цілі САП ЄС змістилися з вирішення проблем сільського господарства до завдань розвитку сільських територій.

Сьогодні САП ЄС в широкому розумінні – це напрям загальної політики ЄС, спрямований на: вдосконалення правового регулювання відносин в аграрно-промисловій сфері; розвиток адміністративних відносин між відповідними інститутами та

суб'єктами господарювання в сільському господарстві; прийняття економічно доцільних та ефективних регуляторних актів, які посприяють підвищенню конкурентоспроможності сільського господарства ЄС і розвитку сільської місцевості; сприяння подальшій лібералізації сільського господарства ЄС згідно з вимогами СОТ [7].

Водночас, досліджуючи проблематику формування державної політики розвитку сільських територій у контексті європейської інтеграції України, не можна оминати увагою той факт, що протягом останніх років у самому ЄС відбувається зміна підходів до визначення пріоритетів САП ЄС. Відтак, економічна інтеграція України та ЄС передбачає наближення завдань розвитку українських сільських територій до європейських стандартів. На рис. 1 подано напрями політики сільського розвитку за 2007-2020 рр.

Пріоритетами політики розвитку сільських територій ЄС на 2007–2013 рр. [6; 7] були конкурентоспроможність, середовище й управління земельними ресурсами, багатофункціональне село та якість життя. У 2013 році завершився останній процес реформ, що супроводжувався значними змінами в Спільній сільськогосподарській політиці ЄС. Відповідно до Стратегії «Європа 2020» та цілей САП, виділено три довгострокові стратегічні цілі, які визначені для подальшої реалізації політики сільського розвитку ЄС у 2014 – 2020 рр.: сприяння конкурентоспроможності сільського господарства; забезпечення сталого управління природними ресурсами; досягнення збалансованого територіального розвитку сільської економіки та громад, включаючи створення умов та підтримку зайнятості [8].

Відзначимо, що Стратегія «Європа 2020» зорієнтована на врахування трьох факторів зміцнення економіки:

– розумного зростання, тобто розвиток економіки, що базується на знаннях і інноваціях;

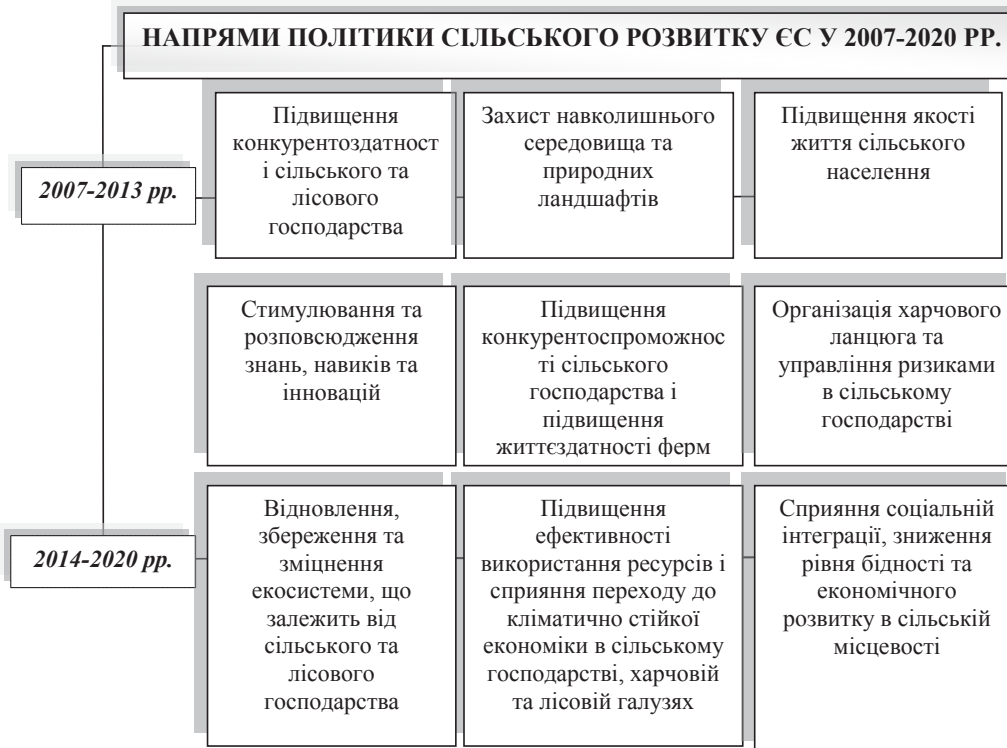

Рис. 1. Основні напрями політики сільського розвитку ЄС у 2007–2020 рр.

Джерело: складено автором на основі [6; 7; 8]

– сталого розвитку, тобто розвиток економіки, що базується на цілеспрямованому використанні ресурсів, екології і конкуренції;

– всеосяжного зростання, тобто сприяння підвищенню рівня зайнятості населення, досягнення соціальної і територіальної злагоди.

Разом з тим, сучасна САП ЄС (2014–2020 рр.) порівняно з попереднім періодом (2008–2013 рр.) має відмінні риси та характеристики. Серед них варто відзначити [8]:

– перехід від підтримки виробництва окремих видів продукції до прямої підтримки сільськогосподарських товаровиробників, спрямованої на створення конкурентного середовища у сільськогосподарському виробництві, а також посилення екологічної безпеки шляхом відмови від монокультури господарювання, що стимулюється виробничими субсидіями;

– розширення програм підтримки сільського розвитку, диверсифікації доходів у сільській місцевості за рахунок кооперації, поліпшення якості аграрної продукції та її маркетингу, дотримання базових стандартів захисту довкілля й утримання тварин, навчання новим технологіям, допомога молодим фермерам;

– перехід до політики «горизонтальної модуляції», що передбачає збільшення бюджету на сільський розвиток і розширення екологічно безпечної діяльності за рахунок перерозподілу частини прямих платежів;

– виділення цільових субсидій на розвиток депресивних зон для підтримки життєвості регіонів, які характеризуються менш вигідними економічними і соціальними умовами для розвитку сільськогосподарського виробництва, або обмеження його на користь збереження навколишнього середовища;

– продовження політики «перехресної відповідальності», за якою запроваджується залежність виплати субсидій від дотримання базових екологічних вимог щодо стану сільськогосподарських угідь, умов гігієни та догляду за тваринами;

– запровадження цільової підтримки спеціальних заходів агроекологічного спрямування у процесі виробництва сільськогосподарської продукції: органічне сільське господарство; екстенсивне господарювання;

– екологічно доцільне заліснення та консервація сільськогосподарських земель залуження сільськогосподарських угідь; збереження сільських ландшафтів, пейзажів, зелених насаджень, заболочених ділянок, канав, лісопосадок, флори і фауни.

Важливе значення для організації ефективного розвитку сільських територій Європейського Союзу мало створення спеціалізованих інституцій. З 1988 р. діє Європейська робоча група з питань розвитку сільських територій та відновлення села (ARGE). Для забезпечення фінансування програм розвитку сільських територій створено такі важливі інституції як Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Європейський соціальний фонд (ESF), Європейський сільськогосподарський фонд орієнтації та гарантій (EAGGF), Фонд фінансових інструментів підтримки рибальства (FIFG) [2]. В Україні до сих пір не створено єдиної системи спеціалізованих інституцій щодо сільського розвитку, що потребує негайного вирішення.

Аналіз досвіду реалізованих проектів економічного розвитку сільських територій в розвинених країнах Європи дозволяє виділити основні акценти, які необхідно використовувати при розробці напрямів сільського розвитку в Україні [7;8;9]:

1) комплексність: в проектах економічного розвитку розглядати всі можливі види господарської діяльності, здійснення яких може підвищити дохід сільського населення;

2) відкритість: при розробці проектів необхідно використовувати методи інтерактивного планування за участю з населенням шляхом обговорення в ЗМІ, на сільських зборах, «круглих столах»;

3) активна участь місцевого населення: в процесі розробки і реалізації проекту в максимальній мірі використовуються знання, досвід і уявлення населення, враховуються особливості економічної та соціальної поведінки різних соціальних груп, забезпечується збалансованість їх інтересів;

4) використання місцевих ресурсів: мобілізація місцевих фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів, що має першочергове значення для створення стійких механізмів забезпечення зайнятості та доходів;

5) інституціоналізація проектних рішень: передача функцій по реалізації проекту і управління місцевим адміністраціям.

Також необхідно створити певну систему інституційного забезпечення концептуального розвитку державної політики сільського розвитку, що може передбачати: розробку державної та регіональних програм та стратегій сільського розвитку; розробку методології типізації сільських регіонів України з метою забезпечення диференційованого підходу до вирішення місцевих проблем; підтримку та стимулювання місцевих ініціатив (на прикладі програми «LEADER»); створення сприятливих умов для розвитку несільськогосподарської зайнятості на селі, розвитку малого підприємництва, фермерства тощо; підтримку кооперативного руху на селі.

Висновки з проведеного дослідження. На основі проведеного аналізу формування політики розвитку сільських територій в країнах ЄС, вважаємо за доцільне запровадити в політиці України деякі положення. На наш погляд, з метою забезпечення сільського розвитку в контексті здійснення державної політики мають бути використані кращі надбання країн ЄС щодо створення організацій, які сприяють ефективній роботі приватних та державних структур, наприклад – Агенції сільського розвитку, Фонди сільського розвитку. Створені інституційні структури, сприятимуть формуванню фінансових інструментів для підтримки малих та середніх підприємств та сільськогосподарських виробників з метою диверсифікації та сталого розвитку сільських територій. Для вирішення наведених проблем, на нашу думку, необхідно органам регіонального управління розробити Концепцію розвитку сільських територій та Стратегію соціально-економічного розвитку сільських територій, в якій чітко визначити пріоритети розвитку сільських територій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України: [монографія] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; наук. ред. В. В. Борщевський. – Львів, 2012. – 216 с.
2. Стегней М.І. Сучасні напрями забезпечення сталого розвитку сільських територій: європейський досвід і українські реалії [Електронний ресурс] / М.І. Стегней. – Актуальні проблеми економіки. – № 3 (141). – 2013. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/ape_2013_3_14.pdf.
3. Гоголь Т. Сільські території як об'єкт державного регулювання [Електронний ресурс] / Т.В. Гоголь // Державне управління: теорія та практика: електронне наукове фахове видання. – Вип. 2 (10). – 2009. – С. 4–5. – Режим доступу: www.academy.gov.ua/ej/ej10/doc_pdf/Gogol.pdf

4. Павлов О. І. Сільські території України: історична трансформація парадигми управління: [монографія] / Павлов О. І. – Одеса: Астропринт, 2006. – 360 с.
5. Малько Ю. Конвергенція політики сільського розвитку в європейському просторі [Електронний ресурс] / Ю. Малько // Науковий вісник. – 2014. – Вип. 14 «Демократичне врядування» – Режим доступу: http://www.lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnyk14/fail/malko.pdf
6. Situation and prospects for EU agriculture, December, 2010 / European Commission Directorate-General For Agriculture And Rural Development. Directorate L. Economic analysis, perspectives and evaluations available at: ec.europa.eu
7. Rural Development policy 2007-2013, available at: http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_en.htm
8. Rural development 2014 – 2020 [Electronic resource]. – Access mode: http://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020/index_en.htm.
9. Шаптала К.О. Використання європейського досвіду розвитку сільських територій / К.О. Шаптала // Культура народів Причорномор'я. – 2012. – 229. – С.7–9.

УДК 658.3.005.95

Гакова М.В.
*асистент кафедри маркетингу та менеджменту
Донецького національного університету економіки та торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОВЕДІНКИ ПЕРСОНАЛУ В ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ ГОСПОДАРСТВІ

У статті розкрито теоретичні підходи до управління поведінковими аспектами на підприємствах готельно-ресторанного господарства. Набули подальшого розвитку підходи до визначення організаційної поведінки персоналу, управління поведінкою, уточнено дефініцію «організаційна поведінка». Удосконалено класифікацію типів поведінки працівників. Визначено особливості поведінкового маркетингу для підприємств готельно-ресторанного господарства.

Ключові слова: поведінка, організаційна поведінка, поведінковий маркетинг, управління поведінкою, типи поведінки працівників, готельно-ресторанне господарство.

Гакова М.В. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОВЕДЕНИЯ ПЕРСОНАЛА В ГОСТИНИЧНО-РЕСТОРАННОМ ХОЗЯЙСТВЕ

В статье раскрыты теоретические подходы к управлению поведенческими аспектами на предприятиях гостинично-ресторанного хозяйства. Получили дальнейшее развитие подходы к определению организационного поведения персонала, управлению поведением, уточнена дефиниция «организационное поведение». Усовершенствована классификация типов поведения работников. Определены особенности поведенческого маркетинга для предприятий гостинично-ресторанного хозяйства.

Ключевые слова: поведение, организационное поведение, поведенческий маркетинг, управление поведением, типы поведения работников, гостинично-ресторанное хозяйство.

Gakova M.V. THEORETICAL ASPECTS OF THE BEHAVIOR OF PERSONNEL IN THE HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS

The article deals with theoretical approaches to the management of the behavioral aspects of the enterprises of hotel and restaurant business. Further developed approaches to the definition of organizational behavior of staff, behavior management, refined definition of «organizational behavior». Improved classification of types of behavior of workers. The features of behavioral marketing for the hotel and restaurant business.

Keywords: behavior, organizational behavior, behavioral marketing, behavior management, behaviors of employees, hotel and restaurant economy

Постановка проблеми. Економічні перетворення, що відбуваються останнім часом, супроводжуються переосмисленням ролі організації в економіці та її внеску у вирішення соціальних проблем суспільства. Організація стала провідним фактором національної економіки, а активність її поведінки в ринковому середовищі – головним визначальним індикатором забезпечення конкурентоспроможності та стійкості економічного розвитку. Сучасний розвиток індустрії гостинності диктує необхідність нових підходів до комунікацій з партнерами, клієнтами, співробітниками. Один з напрямків сучасного менеджменту – поведінковий підхід до управління діяльністю підприємства.

Інтернаціоналізація економіки, інноваційний та інформаційний характер розвитку сучасності, управління якістю з орієнтацією на споживача, загострення конкуренції обумовили необхідність введення в дію нових характеристик управління персоналом організації. В сучасному менеджменті з'явився новий поведінковий напрям управління, метою якого стало розширення за допомогою наукових методів уявлень про аспекти поведінки в організаційному середовищі

(про особливості функціонування організації, поведінку людей в організації, про те, як їх поведінка впливає на результати діяльності). Відповідно до викладеного вище, виникає потреба у дослідженні теоретичних аспектів поведінки персоналу в вітчизняному готельно-ресторанному бізнесі як напряму розвитку управлінської науки в даній сфері. Таким чином, важливою науково-практичною проблемою є розвиток теоретичних підходів до дослідження поведінкових аспектів на підприємствах готельно-ресторанного господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження управління поведінкою персоналу було закладено в наукових працях таких вчених як Д. Мак-Грегор, А. Маслоу, Е. Мейо, Г. Саймон, Ф. Тейлор, А. Файоль та ін.

Вагомий внесок у розробку теоретичних і практичних засад управління поведінкою персоналу зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені: Д. Аккер, І. Бажин, К. Девіс, М. Дороніна, Т. Лепейко, Л. Маллінз, М. Наумов, Д. Ньюстром [10], О. Синицька, В. Ядов, О. Ястремська та ін.